

نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش

پوهندوی فدا محمد فرزام^۱، پوهنیار عبدالقیوم شفق^۲

^۱ عضو کادر علمی دانشکده اقتصاد، پوهنتون بلخ (نویسنده مسئول)

^۲ عضو کادر علمی دانشکده اقتصاد، مؤسسه تحصیلات عالی سمنگان

چکیده

پژوهش حاضر باهدف شناسایی و دریافت نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در پوهنتون های دولتی افغانستان انجام شد. تحقیق از نوع کاربردی و روش آن از نوع پیمایشی می باشد، جامعه آماری موردنظر اساتید پوهنتون های دولتی افغانستان و تعداد نمونه ها ۷۹ استاد بر حال پوهنتون های دولتی افغانستان می باشد. پرسشنامه ها به صورت آنلاین توسط اساتید از پوهنتون های مختلف تکمیل گردیده است، که از آن جمله به تعداد ۱ تن استاد با رتبه پوهندوی، ۸ تن استاد پوهنممل ۴۲ تن استاد پوهنیار، ۲۲ تن استاد نامزد پوهنیار و ۶ تن از استادان به رتبه پوهیالی در این تحقیق اشتراک نمودند. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS22، آزمون الفای کرونباخ برای دریافتن پایایی پرسشنامه و برای دانستن رابطه بین متغیرها آزمون همبستگی تاوی-بی کندال انجام یافته است. یافته های تحقیق نشان داد که تطبیق و آگهی پلان عملیاتی مطابق پلان استراتژیک، توسعه و ارتقای کیفیت در نهادهای تحصیلی، ظواهر فزینی خوب و قناعت بخش و موجودیت آمریت تضمین کیفیت در نهادهای تحصیلی باعث تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی شده و با تولید دانش در این نهادها ارتباط مثبت و معنی دار دارند.

واژه های کلیدی: تضمین کیفیت، اعتبار دهی، تولید دانش، پوهنتون، سمنگان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

نظام های تحصیلات عالی در اغلب کشورهای جهان در راستای توجه بیشتر به کیفیت آموزش، پژوهش و عرضه خدمات تخصصی به استقرار نظام های ارزیابی و اعتبارسنجی پرداخته اند. از طرف دیگر سازمان های تحصیلات عالی برای توسعه، رشد و پایداری در عرصه های رقابتی امروز، به نوعی نیاز به سیستم ارزیابی عملکرد و بررسی اعتبار سنجی و کیفیت دارند که در قالب آن بتوانند کارایی و اثربخشی برنامه های سازمان، فرایند و منابع انسانی اکادمیک خود را موردسنجش قرار دهند. تحصیلات عالی کشور نیازمند کار عملی بیشتر جهت ارتقای کیفی است (شمس، یارمحمدیان، حسن زاده، & حیاتی آب باریک، ۱۳۹۰). این نیاز به ویژه در مبانی نظری و الگوی رشد کیفی در نظام تحصیلات عالی به عنوان یک ریاست تخصصی ملحوظ است. و دلیل بارز آن نیز فقدان یک الگوی غالب ارتقا و ابهام در عملکرد کیفی پوهنتون ها و مراکز تحصیلات عالی است. به بیان دیگر تحصیلات عالی کشور نیازمند یک چارچوب نظری ارتقای کیفیت است، که باید بر اساس مطالعه، نقد و تحلیل نظریه های مدون حوزه تخصصی جهان با توجه به شرایط ارزشی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور تدوین گردد (برخورداری، ۱۳۹۵).

در عصر حاضر بهبود، ارتقا و تضمین کیفیت از ضروریات نظام های آموزشی در سراسر جهان است. کاربرد ارزیابی به منظور آگاهی از وضعیت موجود و شناسایی نیازها و مشکلات نظام تحصیلات عالی و بررسی میزان تحقق اهداف آن گامی مؤثر در جهت برنامه ریزی برای بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی خواهد بود. بدیهی است در صورتی که کیفیت نظام تحصیلات عالی مطلوب نباشد، آینده علمی و فنی کشور اطمینان بخش نخواهد بود (محمدی، ظفری پور، & زمانی فر، ۱۳۹۳).

افغانستان با ۳۰ سال تجربه جنگ و ویرانی نیاز به یک زمانی طولانی جهت بازسازی زیربنا و نیروی بشری دارد (Hayward, ۲۰۱۵). با وجود آن هم مردم افغانستان یگانه کلید موفقیت به خاطر نجات و آبادی تحصیلات عالی کشور را می دانند. محصلان که در نهادهای تحصیلی مختلف کشور مصروف فراگیری علم و دانش اند، ظهور و ایجاد مکاتب و پوهنتون های خصوصی و کثرت پوهنتون های دولتی در ولایات مختلف خود شاهد این موضوع می باشد. از طرف دیگر طی یک دهه اخیر تحصیلات عالی در افغانستان جان تازه ای گرفته و کارهای متعدد کمی و کیفی در بخش های مختلف و به ویژه در بخش تضمین کیفیت و اعتبار دهی و تحقیق انجام شده و به گونه بی سابقه و چشمگیری در حال اجرا است، چگونگی نحوه و حجم فعالیت های انجام یافته در گذشته نظر به شرایط و تقاضای جامعه آن روز پاسخگو نبود، زیرا نظام تحصیلی کشور به کارهای بنیادی، اصلاحات گسترده و تحول جدی نیاز مبرم داشت. در طول یک دهه اخیر تحصیلات عالی در افغانستان با چالش های گوناگون مواجه بود، اما پس از ایجاد حکومت وحدت ملی توجه به نظام تحصیلی کشور چند برابر شد و بالای چگونگی و دریافت راه های تحول بنیادی در نظام تحصیلی کشور تجسس بیشتر صورت گرفت، تا اینکه در دو سال گذشته تأکید بیش تر روی این امر وجود داشته و

تغییرات شگرفی را نیز به همراه داشته است که بالوسيله بر تطابق ظرفیت‌ها و مهارت‌های افراد تحصیل یافته با نیازهای کنونی جامعه توجه خاص مبذول گردید تا این که در این زمینه دست آورده‌ای چشم‌گیری نصیب نظام تحصیلی کشور گردید.

بیان مسئله

اعتبارسنجی فرآیندی است که طی آن کُل یا قسمتی از یک موسسه تحصیلات عالی شامل فعالیت‌ها، برنامه‌ها، فرآیندها، و دست آورده‌ای آن ارزشیابی می‌شوند. و به صورت مستقل صلاحیت و اعتبار آن مرکز قضاوت می‌شود. به عبارت دیگر توسط الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت صلاحیت برنامه‌ها و دوره‌های تحصیلی و نیز اعتبار سازمان تحصیلی سنجیده می‌شود. اعتبارسنجی موسسه تحصیلی معمولاً در سطح کل موسسه انجام می‌شود و بیانگر آن است که هر بخش موسسه در حصول اهداف موسسه چه اندازه نقش داشته است. این نوع اعتبارسنجی و اعتبار دهی بر ابعاد مختلفی کیفیت موسسه نظارت دارد و واحد موردبررسی ممکن است یک پوهن‌خُی، پلان درسی، رشته تحصیلی یا هر زیرمجموعه دیگری از موسسه تحصیلی باشد (بازرگان، ۱۳۹۰).

توجه به کیفیت تحصیلات عالی در افغانستان و تولید دانش یکی از مسائل اساسی و حیاتی محسوب می‌گردد و تأثیر بسزایی بر سرنوشت تحصیلی نسل نو کشور دارد. از آنجایی که ارزشیابی کیفیت و تولید دانش در نهادهای تحصیلات عالی بحث جدی در هر کشوری می‌باشد. ریاست ارتقای کیفیت و اعتبار دهی در سال ۱۳۹۱ در چوکات وزارت محترم تحصیلات عالی کشور ایجاد گردیده و هدف از ایجاد این ریاست، انکشاف سیستم تحصیلات عالی با کیفیت می‌باشد (ریاست ارتقای کیفیت و اعتباردهی، ۱۳۹۹). افزایش تعداد نهادهای تحصیلی که هدف اصلی آن‌ها آموزش، پرورش و بالا بردن مهارت‌های نسل جوان، تربیه کادرهای متخصص و تولید علم و دانش در جامعه افغانستان می‌باشد. بدون توجه به کیفیت و چگونگی تولید دانش در این نهادها موجودیت آنان یک موضوع جدی و سؤال برانگیز است، روی این دلیل مؤسسات تحصیلات عالی یگانه نهادهایی اند که مسئولیت تولید دانش در کشور را دارند. با آغاز فعالیت ریاست تضمین کیفیت و اعتبار دهی در چوکات وزارت محترم تحصیلات عالی کشور و تعقیب جدی آن از سوی این وزارت محترم اکنون سعی بر آن می‌گردد تا تأثیر تطبیق این معیارها غرض انجام رسالت ذکر شده شناسایی و تشخیص گردد.

با در نظر داشت مسائل فوق مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر شناسایی و دریافت نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در پوهنتون های دولتی افغانستان می‌باشد.

اهمیت تحقیق

از آن جاییکه در پیشبرد و انجام موفقانه هر امری اگر استخدام عوامل تولید و تخصیص بهینه منابع امر ضروری و غیرقابل انکار به شمار می‌رود اگر این مهم در گام نخست منظور است. چیز مهم‌تر از آن کنترل دائمی از جریان امور و دقت و ارزیابی مرحله‌ی کارها از سوی مدیران بخش‌ها می‌باشد که هر سازمان را بیشتر از پیش به سوی کامیابی رهنمون و نهاد موردنظر را گامی به جلو برده و راه رسیدن به اهداف نهائی را آسان‌تر و کوتاه‌تر می‌سازد؛ گرچه از دید علمی و تجارب عملی در هر کمیته یک کیفیت معینی نهفته است ولی از دیرباز و بر اثر تحمیل جنگ‌های خانمان‌سوز داخلی از سوی دشمنان داخلی و اجانب بالای این کشور همه هست و بود مادی و معنوی ساکنان این سرزمین که حاصل رنج‌های بیشمار نسل‌های زیادی از مردمان این خطه باستانی بود کاملاً به یغما و تاراج برده شده به‌ویژه بیشترین صدمات و آسیب‌های غیرقابل جبرانی را پیکر تعلیمی و تحصیلی کشور در خود دیده که هم از لحاظ کمی و هم در حوزه کیفی افت بی‌سابقه‌ای را نیز در خود تجربه کرده بود، که ناگهان جرقه‌ای ایجاد گردیده و با رویکار آمدن حکومت بعد از طالبان در افغانستان به رهبری شاغلی حامد کرزی این دولت توانست به همت کادر علمی و فنی متخصصین معارف و تحصیلات عالی و جامعه اکادمیک کشور قسمتی از ویرانی‌ها و تخریبات ناشی از وضعیت ناهنجار گذشته را قسماً و در برخی حالات به گونه چشمگیر آن ترمیم، مداوا و معالجه نمایند. برنامه وسیع و سرتاسری اعتلای کیفیت و اعتبار دهی که به ابتکار عمل مقام محترم وزارت تحصیلات عالی پس از سال ۱۳۹۱ هجری خورشیدی که به گونه تدریجی راه‌اندازی شده و پوهنتونها و مؤسسات تحصیلی کشور هر کدام به نوبه خود مراحل از قبل تعیین شده را یکی پی دیگری می‌پیمایند و با پیروی و تقلید تکنیکی و اکادمیک از برنامه‌های تعیین شده وزارت تحصیلات عالی پس از اعتلای کیفیت به پروسه اعتبار دهی نزدیک‌تر می‌شوند و تعداد اندکی (کمتر از اندازه انگشتان یک‌دست ما) از این مجموعه مؤسسات تحصیلات عالی و دانشگاه‌ها در سطح کل کشور توانسته‌اند از این آزمون بزرگ آن‌هم نه به آن سادگی عبور نموده و راه رستن از این تنگنا را برای دیگران نیز به ارث بگذارند تا باشد در روشنایی کارکردها و انجام موفقانه پروسه‌یجرفوق توسط معدود سازمان‌های اکادمیک کشور شخصیت‌های حقوقی تحصیلی درمانده در این راه پرتلاطم و نفس‌گیر، مؤسسات تحصیلی دیگر نیز بتوانند خود را گام‌به‌گام به اهداف وزارت محترم تحصیلات عالی نزدیک‌تر سازند، که خوشبختانه برنامه‌های مختلف ارتقای ظرفیت و بالا بردن کیفیت از سوی این وزارت محترم چه در عرصه زیر بنائی و چه هم از لحاظ کادرهای فنی، مسلکی و علمی در همه نهادهای متعلق به آن روی دست گرفته شده و تعداد زیادی از این برنامه‌ها بنابر نیازهای پیش آمده تاکنون جامه عمل نیز پوشیده‌اند، که می‌توان استفاده از تکنالوژی به‌روز (اپدیت) در عرصه تدریس، کاربرد زنده اینترنت در جریان تدریس، ایجاد کتابخانه‌های آنلاین و دادن مراجع تقویتی درسی از سوی استادان این مؤسسات برای دانشجویان به‌منظور آموزش معیاری، قابل قبول و مطابق نورم‌های منطقوی و بین‌المللی، ایجاد گروپ‌های شبکه‌های مجازی و ارتباطات تلفونی و

آدرس های برقی (ایجاد ایمیل آدرس ها و قائم نمودن ارتباطات وسیله هذا فی مابین دانشجویان و اساتید نهادهای تحصیلی کشور اعم از خصوصی و دولتی)، استفاده و کاربرد شیوه های نوین تدریس با به کارگیری پروژکتور و (ال سی دی) در داخل صنوف درسی، تهیه سوالات چندین گزینه ای به منظور اخذ امتحانات سهل و روان الکترونیکی ورقابتی در سطح کل کشور به منظور ایجاد شفافیت و نه گفتن با "انارشیسم تباه کن" در جهت جذب نخبه ترین ها در کرسی های مهم اداری، مالی و خدماتی در ادارات، و مثال های بی شماری از این قبیل گواه صادق این مدعاست که داریم به سوی نوسازی و بهسازی پروسه های کاری می شتابیم و به گونه بی سابقه و متداوم آن داریم به پیش می رویم که بی تردید هر کدام از موارد فوق به مثابه مشت نمونه خروار حکایت از اعتلای کیفیت در بخش های علمی و اداری را به رخ کشیده و همواره از این اصل پیروی خواهد کرد. در ضمن این مباحث موضوع تضمین کیفیت و اعتباردهی برای نهادهای اکادمیک کشور که قبلاً طراحی و به گونه ملموسی راه دشوار را پشت سر می گذارد یکی هم میتوان موضوع به رقابت گذاشتن پروژه های تحقیقاتی را یادآور شد که در طی مدت اندکی به کمک مالی نهادهای مختلف داخلی و خارجی زمینه انجام تحقیق های میدانی و اجرای سروی های پیمایشی را با متقبل شدن هزینه های هنگفت عهده دار بوده که این مهم به سهم خویش یک تغییر کیفی و تکامل جهشی را در عرصه ریسرچ و تحقیق اساس گذارده و چند گامی مؤثر انقلابی را در عرصه سروی و تحقیق که جزء لازم و رکن تکمیلی تدریس و تولید دانش در مؤسسات و نهاد علمی کشور را می سازد، که از سوی ریاست محترم انکشاف برنامه های علمی به قاطعیت و جدیت پیگیری و حمایت همه جانبه گردیده که در کنار این ذکر یک خدمت بزرگ و تاریخی ریاست محترم انکشاف برنامه های علمی را که همانا تعدیل و بازنگری نصاب تحصیلی کشور بوده است نیز ستایش و قدردانی به عمل آوریم که اثرات مثبت و غیرقابل وصف آن برای مدت مدیدی بر تارک تحصیلات عالی کشور همانند نگین یاقوتی و حتی الماسین خواهد درخشید. در این اواخر به غرض حمایت و پیروی از اصل تضمین کیفیت حدود ۵۰ پروژه تحقیقی انفرادی جدید برای اساتید گران ارج مؤسسات تحصیلات عالی و پوهنتون های دولتی و خصوصی افغانستان به رقابت گذاشته شده که در وهله اول به تعداد (۱۸) پروژه بهتر و در گام بعدی بالای (۵۰) پروژه تحقیقی از این مجموعه خواهد گردید (Ministry of Higher Education, 2020). من ناچیز نیز من حیث دانشجوی اندک وزارت تحصیلات عالی و در زمره رقبای دیگر خواستم تا به منظور بالا بردن سطح آگاهی شخصی و مطالعه موردی در این باب بتوانم چیزی، ولو اندک خلق و بعد از دفاع موفقانه آن گام کوچکی در راستای بازتاب اندیشه های نوین تحصیلات عالی و در مسیر انکشاف برنامه های علمی و تضمین کیفیت برداشته نقش خود را به سهم خویش انجام داده باشم.

پیشینه تحقیق

با توجه به تحقیقات که پژوهشگران انجام داده‌اند تحقیقی در این مورد با این عنوان مشخص در کشور صورت نگرفته است. با تمرکز به این مسئله متوجه خواهیم شد که تحصیلات عالی کشور تأثیرات تطبیق معیارت تضمین کیفیت و اعتبار دهی جهت تولید دانش در نهادهای تحصیلی دولتی را تا هنوز با انجام پژوهش و تحقیقاتی علمی تجزیه و تحلیل نکرده‌اند. لذا این پژوهش به منظور رفع این خلأ و ارائه نظریات و پیشنهادات مشخص جهت ارزیابی منسجم این مسئله می‌باشد.

موسوی و روس من در سال ۲۰۱۸ پژوهشی را تحت عنوان تضمین کیفیت و اعتبار دهی در افغانستان انجام دادند در نتیجه تحقیق دریافتند که اعضای کادر یک پوهن‌خُی یک دید مثبت در رابطه به پروسه و مراحل تضمین کیفیت و اعتبار دهی داشته و تطبیق موفقانه مراحل تضمین کیفیت مشروط به ایجاد فرهنگ کیفیت در نهادهای تحصیلی باعث نتایج خوب در آن نهاد می‌گردد.

لیم در سال ۲۰۰۶ پژوهشی را بانام تضمین کیفیت در تحصیلات عالی کشورهای در حال توسعه انجام داد و در نتیجه دریافت که در کشورهای در حال توسعه اکثریت شرایط ضروری که باعث تطبیق موفقانه تضمین کیفیت می‌گردد وجود نداشته و برعکس برای بهسازی کیفیت دانشگاه‌ها از طریق تطبیق تضمین کیفیت سنتی تلاش دارند.

عباسپور، مجتبی‌زاده ملکی و فراستخواه در سال ۱۳۹۴ تحقیقی را تحت عنوان طراحی الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی ایران به شیوهی نظریه‌ی زمینه‌ای انجام داده است و در نتیجه دریافتند که کیفیت مفهوم پیچیده و چندبعدی است بر این پایه، توجه چندجانبه کلی‌گرا نسبت به اعتبار سنجی و تضمین کیفیت نظام تحصیلات عالی ایران و دوری از نگاه جریبه‌ای و جزء گرا لازم است.

همداتو، صدیق و الاوین در سال ۲۰۱۳ تحقیقی را تحت نام برنامه تضمین کیفیت و اعتبار دهی در انستیتوت های وزارت تحصیلات عالی در دنیای عرب انجام دادند. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که اهداف مؤسسات تحصیلات عالی، درجه تحصیل در مؤسسات تحصیلات عالی و دستیابی به اهداف پوهن‌خُی و پوهنتون‌های دنیای عرب با تضمین کیفیت و اعتبار دهی رابطه دارد.

سبحانی نژاد در سال (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان "تبیین ماهیت و مؤلفه‌های کیفیت‌سنجی نظام آموزش عالی به منظور شناخت چالش‌ها و طرح پاره‌ای راهکارهای نوآورانه" به این نتیجه رسید: با در نظر گرفتن مسائل داخلی و خارجی فرا روی

Lim

Hamdatu, Siddiek and Al-Oyan

سیستم تحصیلات عالی، مسئله کاهش کیفیت و لزوم توجه به آن باید از نگرانی‌های جدی جامعه به حساب آید. اصلاح و بهبود نظام تحصیلات عالی، مستلزم بازاندیشی و بازسازی در ساختارها، کارکردها و برنامه‌های تحصیلات عالی و استفاده از نگرش سیستمی در تحلیل دانشگاهی، تعهد و مسئولیت‌پذیری همه مسئولان است.

پتریک سوانزی^۳ در سال ۲۰۱۵ پژوهشی را بانام تضمین کیفیت در پلی‌تخنیک کشور گانا: چشم‌انداز و استراتژی‌های رؤسا، معاونین و افسران تضمین کیفیت انجام داد. در نتیجه تحقیق دریافت که موضوع تضمین کیفیت ابعاد داخلی و خارجی داشته که بعد داخلی دربرگیرنده منابع بشری، آموزش و پرورش و مدیریت بوده در حالی که بعد خارجی آن متمرکز به خود نهاد تحصیلی در سطح ملی و بین‌المللی می‌باشد.

نیاز آذری در سال ۱۳۹۲ تحقیقی را تحت عنوان ارائه الگویی جهت اعتبارسنجی در دانشگاه آزاد اسلامی انجام داد در این پژوهش که رؤسای دانشگاه‌ها، معاونین آموزشی، رؤسای دانشکده‌ها، مدیران گروه آموزشی و اعضای هیأت علمی شاغل واحد دانشگاه آزاد اسلامی جامعه آماری آن را تشکیل می‌دهد دریافت که الگوی پیشنهادی از نظر جامعه آماری ۹۱ درصد بسیار مناسب تشخیص داده شد و برای دانشگاه‌های آزاد اسلامی و سایر مراکز تحصیلات عالی کشور ایران تأیید و ارسال گردید.

محمدی، زمانی فر و صادقی مندی در سال ۱۳۹۵ پژوهشی بانام ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی فرآیندی داوطلبانه یا اجباری را انجام دادند و در نتیجه دریافتند که فرآیندهای تضمین کیفیت در ۶۴ درصد از نهادهای یادشده، ماهیت اجباری و ۲۷ درصد ماهیت داوطلبانه دارد. همچنین در ۹ درصد از نهادها هر دو فرآیند داوطلبانه و اجباری اجرا می‌شود. بر این اساس، با توجه به حساسیت عملکردی تحصیلات عالی و نقش و تأثیر آن در توسعه پایدار کشور جمهوری اسلامی ایران، به نظر می‌رسد بازنمایی و بهبود کیفیت مستلزم نظام جامع ارزشیابی کیفیت است که دارای ماهیتی از داوطلبانه تا اجباری بر اساس نحوه مشارکت مؤسسات تحصیلات عالی باشد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر باهدف از انتخاب روش تحقیق این است که مشخص کنیم برای بررسی موضوع خاص چه تحقیقی لازم است و محقق چه روش و شیوه‌ای اتخاذ کند. این پژوهش از نظر هدف از نوع تحقیق کاربردی، روش آن از نوع پیمایشی و از نظر مکانی تحقیق میدانی است. جامعه آماری موردنظر اساتید پوهنتون های دولتی افغانستان و تعداد نمونه‌ها ۷۹ تن اساتید بر حال پوهنتون های دولتی افغانستان می‌باشد. به دلیل موجودیت ویروس کرونا و قرنطینه در جامعه پرسشنامه‌ها از طریق اینترنت به

^۳Patrick Swanzy

شکل آنلاین خانه پری شده است، که از آنجمله به تعداد ۱ تن استاد به رتبه علمی پوهندوی، ۸ تن استاد پوهنمل، ۴۲ تن استاد پوهنیار، ۲۲ تن استاد نامزد پوهنیار و ۶ تن از استادان به رتبه پوهیالی می‌باشند.

روش تجزیه و تحلیل داده

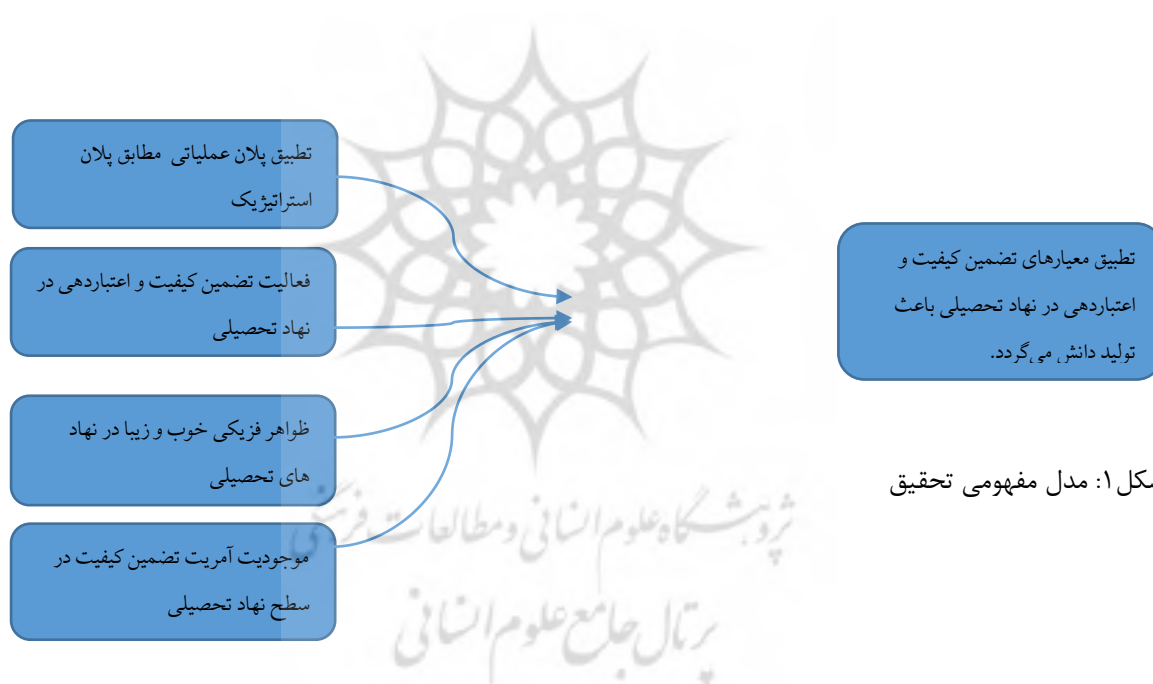
از اینکه پژوهش حاضر به منظور شناسایی و دریافت نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در پوهنتون های دولتی افغانستان صورت گرفته است، از طرف دیگر هیچ نوع تحقیقی در رابطه به این موضوع مشخص در افغانستان انجام نیافته است، بناً این پژوهش به لحاظ جمع‌آوری داده‌ها از نوع پیمایشی و به لحاظ تحلیل داده‌ها از نوع رابطه-ای (همبستگی) می‌باشد، برای پایایی بودن پرسشنامه از آزمون الفای کرونباخ و برای دانستن رابطه بین متغیرهای وابسته و مستقل از آزمون همبستگی تاوی-بی کندال استفاده می‌گردد.

معرفی متغیرها

جدول ۱: معرفی متغیرهای مستقل و وابسته

نوع متغیرها	نام متغیرها	نماد متغیرها	مقیاس متغیرها
وابسته	تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در نهاد تحصیلی باعث تولید دانش می‌گردد.	V	۱ = خیلی کم ۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد
مستقل	تطبیق پلان عملیاتی مطابق پلان استراتژیک	V1	۱ = خیلی کم ۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد
	فعالیت تضمین کیفیت و اعتبار دهی در نهاد تحصیلی	V2	۱ = خیلی کم ۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد
	ظواهر فزیکتی خوب و زیبا در	V3	۱ = خیلی کم

۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد		نهادهای تحصیلی
۱ = خیلی کم ۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد	V4	موجودیت آمریت تضمین کیفیت در سطح نهاد تحصیلی

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

آمار توصیفی

همانطوریکه جدول شماره ۲ نشان می‌دهد از ۷۹ نفر پاسخگویان، ۷۰ نفر مرد و ۹ نفر زن بوده‌اند. پاسخگویان مرد ۸۸،۶ درصد و پاسخگویان زن ۱۱،۴۰ درصد جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. از طرف دیگر ۱۸ نفر از پاسخگویان ما لیسانس، ۵۷ نفر از پاسخگویان ماستر و ۴ نفر از پاسخگویان دوکتورا می‌باشند. پاسخگویان لیسانس ۲۲،۷۸ درصد، پاسخگویان ماستر ۷۲،۱۵ درصد و پاسخگویان دوکتورا ۵،۰۶ درصد جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. و از لحاظ رتبه علمی ۶ نفر پاسخگویان به رتبه

علمی پوهیالی، ۲۲ نفر پاسخگویان به رتبه علمی نامزد پوهنیار، ۴۲ نفر پاسخگویان به رتبه علمی پوهنیار، ۸ نفر پاسخگویان به رتبه علمی پوهنمل و فقط یک نفر از پاسخگویان به رتبه علمی پوهندوی می‌باشند. پاسخگویان پوهیالی ۷,۵۹ درصد، پاسخگویان نامزد پوهنیار ۲۷,۸۴ درصد، پاسخگویان پوهنیار ۵۳,۱۶ درصد، پاسخگویان پوهنمل ۱۰,۱۲ و پاسخگویان پوهندوی فقط ۱,۲۶ درصد جامعه آماری را تشکیل می‌دهند.

جدول ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب جنسیت، درجه تحصیل و رتبه علمی

درصد	فراوانی		
۸۸.۶۱	۷۰	مرد	جنسیت
۱۱.۳۹	۹۰	زن	
۲۲.۷۸	۱۸	لیسانس	درجه تحصیل
۷۲.۱۵	۵۷	ماستر	
۵.۰۶	۴	دوکتورا	
۷.۵۹	۶	پوهیالی	رتبه علمی
۲۷.۸۴	۲۲	نامزد پوهنیار	
۵۳.۱۶	۴۲	پوهنیار	
۱۰.۱۲	۸	پوهنمل	
۱.۲۶	۱	پوهندوی	

الفای کرونباخ

کرونباخ در سال ۱۹۵۱ در دانشگاه استنفورد روش آماری ضریب الفای را برای حل مشکل پایایی آزمون‌های چند سوالی ابداع کرد. این روش معمول‌ترین ضریب پایایی ثبات داخلی است که در بیشتر مطالعات از آن استفاده می‌شود. و معرف میزان تناسب گروهی از آیتم‌هایی است که یک سازه را می‌سنجد. مقدار الفای باید حداقل برابر با ۰,۷ و یا بیشتر باشد تا یک سؤال

بتواند در یک ابزار باقی بماند و بسیاری از پژوهشگران نقطه ۰,۸ را برای باقی ماندن یک سؤال در ابزار ضروری می‌دانند (Helms, Henze, Sass, & Mifsud, 2006). پایایی برابر با ۰,۷، ثبات ۷۰ درصدی امتیازات یا نمرات به‌دست‌آمده از یک ابزار را نشان می‌دهد. و روشی برای محاسبه ثبات درونی بر اساس میانگین همبستگی درونی سؤالات می‌باشد و هنگامی که مقیاسی از نوع مقیاس لیکرت در ابزار اطلاعات به کار رود محاسبه مقدار ضریب الفا جهت تعیین پایایی ثبات درونی امری حتمی است. مقدار عددی الفای کرونباخ برابر با متوسط مقدار ضریب پایایی است که از کل ترکیب‌های ممکن آیت‌های ابزار، پس‌از آنکه به دو نیم تقسیم شود به دست می‌آید. روش الفای کرونباخ یکی از روش‌های سنجش پایایی است که فقط به انجام یک آزمون نیاز دارد تا برآوردی از پایایی آزمون را فراهم کند (Cronbach & Shavelson, 2004). در کل ضریب پایایی الفای کرونباخ هنگامی مفید است که سؤالات یک ابزار به‌صورت صحیح و غلط امتیازبندی نشده باشند. و جهت سنجش ثبات درونی سؤالات در مقیاس لیکرت به کار می‌رود (Gutman, 1945).

مقادیر الفای کرونباخ و شیوه تفسیر آن (Ritter, 2010)

- ۰,۹ \geq عالی
- ۰,۸ \geq خوب
- ۰,۷ \geq قابل قبول
- ۰,۶ \geq سؤال برانگیز و قابل تردید
- ۰,۵ \geq ضعیف
- ۰,۵ \leq غیر قابل قبول

ضریب الفای کرونباخ در این پرسشنامه ۰,۹۳۷ بوده و نشان می‌دهد که پرسشنامه از پایایی عالی برخوردار است.

جدول ۳: نشان‌دهنده نتیجه آزمون الفای کرونباخ می‌باشد.

تعداد سؤالات پرسشنامه	الفای کرونباخ
۲۹	۰,۹۳۷

آزمون همبستگی تاوی-بی کندال

آزمون همبستگی تاوی-بی کندال به یک ضریب متقارن معروف است و همانند ضریب همبستگی اسپیرمن برای صفات مرتب شده (با رتبه داده شده) استفاده می‌گردد. بنابراین، همبستگی تاوی بی کندال شدت همبستگی بین دو متغیر ترتیبی و یا یک متغیر ترتیبی و دیگری متغیر فاصله‌ای را می‌سنجد. ضریب همبستگی اسپیرمن نیز تمامی ویژگی‌های کندال را دارا است (عمانی & نوری وندی، ۱۳۹۳). ولی تفاوت آن این است که در همبستگی اسپیرمن، رتبه را بصورت نمره نشان می‌دهیم، در حالی که در آزمون همبستگی تاوی بی کندال از تعداد توافقی‌ها و عدم توافقی‌ها در رتبه‌بندی‌ها برای محاسبه ضریب همبستگی استفاده می‌کنیم (Jantschi, 2006).

$$\tau_k = \frac{S}{\frac{n}{4}(n-1)}$$

که در آن:

$$(S = N_s - N_d)S = P - Q \text{ و یا}$$

P عبارت است از مجموع تعداد اعدادی که بزرگ‌تر از هر رتبه y ها در سمت راست آن رتبه قرار می‌گیرند. به عبارتی، P تعداد زوج‌های است که تغییرات رتبه‌های x و y آن‌ها هماهنگ و یکسان است.

Q عبارت است از مجموع تعداد اعدادی که کوچک‌تر از هر رتبه y ها در سمت راست آن رتبه قرار می‌گیرند. به عبارتی Q تعداد زوج‌های است که تغییرات رتبه‌های x و y آن‌ها مخالف هم است.

فرمول تاوی-بی کندال را به صورت زیر نیز نشان می‌دهند (حبیب پورگنابی & صفری شالی، ۱۳۹۵):

$$\tau_a = \frac{N_s - N_d}{T}$$

جدول ۴: نتایج ضریب همبستگی برای تبیین رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته

r	P-value	متغیرها
ضریب همبستگی	احتمال	
۰,۴۷۵***	...	V1
۰,۴۲۳***	...	V2
۰,۳۵۶***	...	V3
۰,۴۶۶***	...	V4

قرار نتایج جدول فوق ضریب همبستگی بین بُعد تطبیق و آگاهی از پلان عملیاتی مطابق پلان استراتژیک و تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در نهادهای تحصیلی ۰,۴۷۵ بوده و نشان‌دهنده یک رابطه مثبت و قابل توجه بین این دو بُعد می‌باشد، یعنی در صورتی که پلان‌های عملیاتی مطابق پلان استراتژیک یک نهاد تحصیلی تطبیق گردد این عمل

باعث تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی گردیده و باعث تولید دانش در سطح آن نهاد خواهد گردید، از طرف دیگر ۰،۴۲۳ بیانگر آن است در صورتی که تضمین کیفیت و اعتبار دهی فعالیت و مسئولیت های خویش را به درستی انجام دهد این عمل باعث تطبیق کردن معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در نهادهای تحصیلی گردیده و باعث تولید دانش در آن نهاد می گردد. اگر به بعد فزینی در نهادهای تحصیلی دقت گردد این موضوع نیز یک رابطه مثبت و قابل توجه با تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در سطح نهاد تحصیلی دارد. ۰،۳۵۶ بیانگر آنست که به هر اندازه ظواهر فزینی در نهادهای تحصیلی مراعات گردد به همان اندازه باعث دلگرمی و تشویق هیئت رهبری، اساتید و کارمندان اداری آن نهاد شده و بالاخره به تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی و تولید دانش منجر می گردد. و در نهایت بین موجودیت آمریت یا شعبه تضمین کیفیت و تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در نهادهای تحصیلی نیز یک رابطه مثبت و قابل توجه به اندازه ۰،۴۶۶ موجود بوده و نشان دهنده آن است که در صورتی که در نهادهای تحصیلی آمریت یا شعبه تضمین کیفیت موجود باشد این مسئله باعث تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی و تولید دانش در نهاد تحصیلی می گردد.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر باهدف شناسایی و دریافت نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش در پوهنتون های دولتی افغانستان انجام شد. منظور از تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی در تولید دانش بررسی و سنجش این معیارها در نظام تحصیلات عالی دولتی وزارت محترم تحصیلات عالی کشور می باشد. که از طریق ملاکها، سؤالات از قبل طرح شده و ابراز نظر اساتید پوهنتون های دولتی افغانستان به ارزیابی موضوع می پردازد. برای انجام این پژوهش از روش تحقیق میدانی (پرسشنامه آنلاین) استفاده گردید. پرسشنامه طراحی شده با استفاده از ضریب الفای کرونباخ پایایی آن سنجش شده و ضریب پایایی (۰،۹۳۷) به دست آمد. اعتبار پرسشنامه توسط اساتید محترم پوهنتون سمنگان و صاحب نظران تأیید شد. جامعه آماری پژوهش شامل اساتید پوهنتون های دولتی از سراسر کشور بود. از جمله اشتراک کنندگان در این تحقیق ۷۰ تن اساتید از قشر ذکور و ۹ تن از قشر اناث، طوری که به تعداد ۱۸ تن این اساتید به سویه لیسانس، ۵۷ تن به سویه ماستر و ۴ تن متباقی به سویه دکتور با رتبه های علمی ۶ تن پوهیالی، ۲۲ تن نامزاد پوهنیار، ۴۲ تن پوهنیار، ۸ تن پوهنمل و یک تن به رتبه علمی پوهندوی می باشند. یافته های تحقیق نشان داد که تطبیق و آگهی پلان عملیاتی مطابق پلان استراتژیک، توسعه و ارتقای کیفیت در نهادهای تحصیلی، ظواهر فزینی خوب و فناخت بخش و موجودیت آمریت تضمین

کیفیت در نهادهای تحصیلی باعث تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتبار دهی شده و با تولید دانش در این نهادها ارتباط مثبت و معنی دار دارند.

با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادهای زیر برای وزارت محترم تحصیلات عالی، ریاست محترم تضمین کیفیت و اعتبار دهی و ریاست محترم تحقیق تألیف و ترجمه آن مقام می تواند مفید باشد:

۱. بهبود سیستم های تشویقی اساتید و دانشجویان به منظور انجام پژوهش و تولید دانش در سطح ملی و بین المللی.
۲. در نظر گرفتن جنبه های کمی و کیفی به طور هم زمان در فرآیند تضمین کیفیت و اعتبار دهی.
۳. توسعه پایگاه های اطلاعاتی در سطح نهادهای تحصیلی به منظور فراهم ساختن اطلاعات به روز و مفید جهت تولید دانش.
۴. رتبه بندی نهادهای تحصیلی هم نوع و مقایسه آن ها با پوهنتون های برتر کشور و بازنگری استانداردها.
۵. شاخص ها به منظور استقرار نظام تضمین کیفیت و اعتبار دهی در جهت تولید علم و دانش در سطح ملی و بین المللی

منبع و مأخذ

اسداله شمس، محمدحسین یار محمدیان، اکبر حسن زاده، و هادی حیاتی آب باریک. (۱۳۹۰). تعیین میزان معیارهای مشتری مداری در آموزش بر اساس دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مدیریت اطلاعات سلامت، ۱۰۸۶-۱۰۹۶.

الیاس صداقت. (۱۳۹۸). عوامل تعیین کننده نظام بازار در افغانستان. شهر مزار شریف: نشر نی. دکتر احمدرضا عمانی، و دکتر آزاده نوراله نوری وندی. (۱۳۹۳). روش های پیشرفته تحلیل و پردازش داده های آماری. اهواز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

رضا محمدی، طاهره ظفری پور، و مریم زمانی فر. (۱۳۹۳). فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۹۵-۱۳۷. رضا محمدی، مریم زمانی فر، و فاطمه صادقی مندی. (۱۳۹۵). ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی فرآیندی داوطلبانه یا اجبار. فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۶۵-۲۰۱.

ریاست ارتقای کیفیت و اعتبار دهی. (۴، ۶، ۱۳۹۹). ریاست ارتقای کیفیت و اعتبار دهی وزارت تحصیلات عالی:

<http://qaad.edu.af/about-us/a-brief-history>

ریاست ارتقای کیفیت و اعتبار دهی. (۲، September, 2020). Quality Assurance and Accreditation

Directorate : <http://qaad.edu.af>

سعید برخوردار. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر ممیزی، ارزیابی و اعتبار سنجی بر بهبود کیفیت نظام آموزش عالی (مطالعه موردی: اعضای هیئت علمی دانشگاه گیلان). فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، ۲۷۰-۲۸۴.

عباس بازرگان. (۱۳۹۰). ارزشیابی آموزشی. تهران: سمت.

عباس عباسپور، محمد مجتبی زاده، حسن ملکی، و مقصود فراستخواه. (۱۳۹۴). طراحی الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی ایران به شیوه نظریه زمینه ای. پژوهش های رهبری و مدیریت آموزشی، ۲۱-۵۳.

- کرم حبیب پور گنتابی، و رضا صفری شالی. (۱۳۹۵). رهنمایی جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی: تحلیل داده‌های کمی. تهران: انتشارات متفکران.
- کیومرث نیاز آذری. (۱۳۹۲). ارائه الگویی جهت اعتبارسنجی در دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه آینده‌پژوهی مدیریت، ۷۱-۸۲.
- مهدی سبحانی نژاد. (۱۳۸۷). تبیین ماهیت و مؤلفه‌های کیفی سنجی نظام آموزش عالی به‌منظور شناخت چالش‌ها و طرح پاره‌های راهکارهای نوآورانه. فصلنامه دانشگاه اسلامی.
- وزارت تحصیلات عالی، و معینیت علمی. (۱۳۹۵). رهنمود ساختاری و وظیفوی برنامه‌های ارتقای کیفیت. ریاست ارتقای کیفیت و اعتبار دهی.
- Lim, D. (1999). Quality assurance in higher education in developing countries. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 24(4), 379-390.
- Hayward, F. (2015). *Transforming Higher Education in Afghanistan: Success Amidst Ongoing Struggles*. Society for College and University Planning.
- Helms, J. E., Henze, K. T., Sass, T. L., & Mifsud, V. A. (2006). Treating Cronbach's alpha reliability coefficients as data in counseling research. *The counseling psychologist*, 34(5), ۶۳۰-۶۶۰.
- Guttman, L. (1945). A basis for analyzing test-retest reliability. *Psychometrika*, 10(4), 255-282.
- Cronbach, L. J., & Shavelson, R. J. (2004). My current thoughts on coefficient alpha and successor procedures. *Educational and psychological measurement*, 64(3), 391-418.
- Bolboaca, S. D., & Jäntschi, L. (2006). Pearson versus Spearman, Kendall's tau correlation analysis on structure-activity relationships of biologic active compounds. *Leonardo Journal of Sciences*, 5(9), 179-200.
- Lapata, M. (2006). Automatic evaluation of information ordering: Kendall's tau. *Computational Linguistics*, 32(4), 471-484.
- Ahmed, H., Ahmed, M., & Siddiek, A. G. (2013). Application of Quality Assurance & Accreditation in the Institutes of Higher Education in the Arab World (Descriptive & Analytical Survey). *American International Journal of Contemporary Research*, 3(4).
- Ritter, N. L. (2010). Understanding a widely misunderstood statistic: Cronbach's. Online Submission.
- Swanzy, P. (2016). *Quality Assurance in Ghanaian Polytechnics: perspectives and strategies of rectors, vice rectors and quality assurance officers* (Doctoral dissertation).
- Mussawy, S. A. J., & Rossman, G. B. (2018). Quality Assurance and Accreditation in Afghanistan: Faculty Members' Perceptions from Selected Universities. *Higher Learning Research Communications*, 8(2), n2.
- Ministry of Higher education. (2020). Quality Assurance and Accreditation Directorate: <http://qaad.edu.af/>